

# NYT FRA SPROGNÆVNET

## OKTOBER 2024

Dansk  
Sprognævn

### INDHOLD

#### **Sangerinde, bedemand og forperson. Holdninger til kønnede endelser i dansk**

I denne artikel undersøges danskernes holdninger til ord med kønnede endelser, bl.a. *formand* og *bedekvinde*.

#### **Ordet *forligskvinde***

Læs om ordet *forligskvinde* og dets oprindelse i 1970'erne.

#### **Ebbe, jenser, børget og brianfraktur**

Hvad betyder det hvis man opfører sig *ebbet*?

#### Spørgsmål & svar

■ *For nuværende eller for nærværende?*

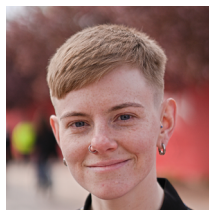


# Sangerinde, bedemand og forperson. Holdninger til kønnede endelser i dansk

I denne artikel undersøges danskernes holdninger til ord med kønnede endelser, bl.a. *formand* og *bedekvinde*.



**MARIANNE RATHJE**  
(f. 1973), er seniorforsker i Dansk Sprognævn.



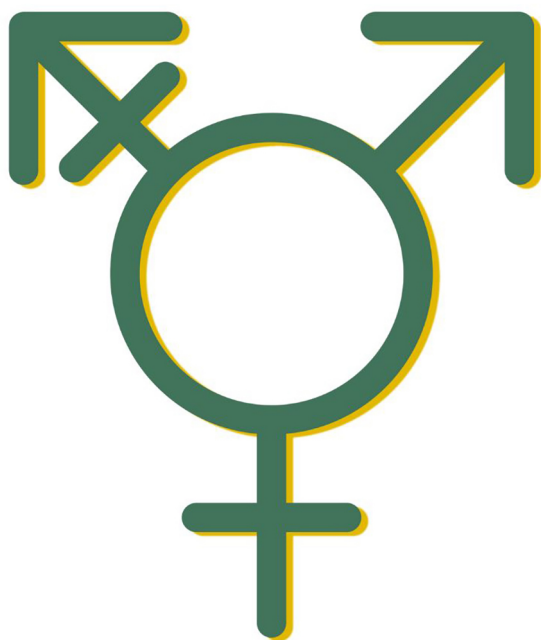
**LEA ELIAS ISEN**  
(f. 1998), er stud.mag. i lingvistik og var praktikant i Dansk Sprognævn i efteråret 2023.

**D**E SENERE ÅR HAR VÆRET PRÆGET AF en øget bevidsthed om hvordan sprog påvirker vores opfattelser af køn, og af en bevægelse mod et mere inkluderende og kønsneutralt sprog. Denne artikel undersøger holdninger til kønnede udtryk og belyser hvad disse holdninger kan pege på om den aktuelle og fremtidige udvikling af det danske sprog.

## KØN I DET DANSKE SPROG

I sprogvidenskaben kan køn være enten grammatisk (genus) eller biologisk (sexus). Grammatisk køn viser sig i dansk på bl.a. følgende måder: ved hvilke artikler der står foran et substantiv, fx *en bog* (fælleskøn), og hvordan adjektiver foran et substantiv bøjes, fx *et stort hus* (intetkøn). Det mest udbredte genussystem er det indoeuropæiske system, som omfatter tre køn: maskulinum, femininum og neutrum (Herslund 2022). Det er fx bevaret i tysk, mens der i de romanske sprog kun er to køn (maskulinum og femininum) som i fransk. I engelsk er det kun pronominerne der har grammatisk køn (*he* og *she*), og ikke substantiverne, og helt uden grammatisk køn er fx finsk.

Grammatisk køn i dansk har historisk afspejlet den biologiske kategori 'køn', hvor levende væsner inddeles i hankøn og hunkøn (sexus) (Herslund 2022, Pedersen 2018). Genussystemerne har med tiden fjernet sig fra de biologisk funderede inddelinger, og i stedet tildeles køn ofte på baggrund af ordets form frem for dets betydning. Fx er ord med endelsen *-chen* i tysk intetkøn, og det hedder derfor *das Mädchen* (artiklen *das* er den der bruges ved substantiver i intetkøn) selvom





*Mädchen* betyder 'pige', der jo betydningsmæssigt set er hunkøn (Herslund 2022).

I dansk havde man tidligere også tre grammatiske køn – maskulinum, femininum og neutrum. Men bortset fra i visse dialekter findes denne tredeling ikke længere (Pedersen 2018). De tre køn blev reduceret til to ved at maskulinum og femininum faldt sammen i fælleskøn, og denne proces startede formentlig omkring 1350 og var formodentlig gennemført omkring 1650 (Brøndum-Nielsen 1935, Pedersen 1999). I dag har vi i dansk altså kun fælleskøn (*en stor bog*) og intetkøn (*et stort hus*).

Da substantiverne i moderne standarddansk ikke længere har mulighed for at være maskulinum eller femininum, som de har i mange andre indoeuropæiske sprog, er det dermed ikke sprogets grammatiske køn (genus), men derimod den lingvistiske term "biologisk køn (sexus)"<sup>1</sup>, der er interessant i en tid hvor der er fokus på kønsinkluderende sprog. Pronominerne *han* og *hun* er biologisk kønede, og dermed er der i dag fra mennesker som hverken identificerer sig som mand eller kvinde (nonbinære), et ønske om et kønsneutralt pronomen som fx entals-*de* eller *hen* (se Rathje & Meline 2023).

Men køn kan i det danske sprog også vise sig

1 *Sexus/biologisk køn* er en etableret grammatisk kategori, som fx er opført i opslagsbogen *Grammatiske termer* (Heltoft et al. 2020: 86-87): "**sexus**: biologisk køn som en del af et ords betydning, især brugt om PRONOMENERNE *han* og *hun*, men særlige former om personer af hunkøn forekommer: *veninde*, *danserinde*, *millionøse*, *målvogterske*". *Sexus/biologisk køn* som grammatisk kategori er også nævnt i *Grammatik over det Danske Sprog* (Hansen & Heltoft 2019: 554) og *Dansk Grammatik* (Christensen & Christensen 2019: 71).

ved at *sexus* angives dels ved hjælp af sammensætningsleddet *-mand* eller *-kvinde* (fx *talsmand* og *videnskabskvinde*), dels ved hjælp af suffikser som *-inde*, *-ske* og *-esse* (fx *elskerinde*, *syerske* og *prinsesse*) (Jarvad 1995). Disse sammensætningsled og suffikser kan man samlet kalde for *kønnede endelser*, og vi er interesserede i hvordan disse kønnede endelser udfordres når nye normer for ligestilling og kønsneutralitet opstår.

## UDVIKLINGEN I KØNNEDE ENDELSER

Gennem tiden har der både i Danmark og internationalt eksisteret forskellige bevægelser ifm. kønsbevidsthed og ligestilling. To konkurrerende positioner indenfor feminismen er *forskelsfeminisme* og *lighedsfeminisme* (Rösing & Ørum 2012, Martinsen 2020). Forskelsfeminismen er biologisk og essentialistisk i sin tilgang til køn og ligestilling og ser altså køn som noget man fødes med, ligesom det betones at den biologiske forskel medfører at der er to forskellige måder at være i verden på: en mandlig og en kvindelig. Som andre feministiske retninger søger forskelsfeminismen dog stadig at udfordre og nedbryde patriarkalske strukturer, men med særligt fokus på at fremhæve og styrke kvinders roller og kvaliteter, som man mener traditionelt set har været undervurderet i samfundet. Den forskelsfeministiske retning mener at kønsforskelle bør anerkendes og værdsættes i stedet for at man stræber efter at udligne dem.

Indtager man derimod den lighedsfeministiske position, ser man køn som en social konstruktion og kønsroller som noget der pålægges os gennem sociale normer og forventninger. Målet er at





man skal se individet som menneske og ikke som et køn, og derigennem får kvinder samme rettigheder som mænd. Positionen er dermed også et opgør med den binære kønsopfattelse.

I en sproglig sammenhæng er de to feministiske positioner relevante fordi en øget kønsbevidsthed sætter aftryk i sproget.

### **Fra -mand til -kvinde til -person**

Mænd blev før 1500-tallet benævnt efter deres funktion i samfundet, fx *bonde*, og kvinder blev benævnt efter deres relation til manden, dvs. *mø*, *brud*, *enke* (Jacobsen 1912, refereret fra Petersen 1975). Petersen (1975) konstaterer i 1970'erne at meget har forandret sig siden, og at man med tidens tilstræbte ligestilling "kunne forvente en større sproglig ligestilling mellem kønnene" (Petersen 1975: 53). Det konstateres at personbetegnelser stadig har maskuline endelser, selvom der er tidlige undtagelser som *forkvinde* (fra 1894) og *tillidskvinde* (fra 1898) i stedet for *formand* og *tillidsmand* (Jarvad 1995: 18-19). Det er dog ikke altid det giver mening at udskifte endelsen *-mand* med *-kvinde*, som når der ikke er tale om personer (fx *nullermand* og *vandmand*), eller når *-mand* betyder 'menneske' (fx *nordmand*) (Petersen 1975: 54-55)<sup>2</sup>. Derimod giver udskiftningen mening når *-mand* faktisk betyder 'mand', som det gør i fx betegnelsen *fagmand*.

Fra og med 1986 er der i *Retskrivningsordbogen* medtaget alternativer til *-mand*, nemlig fx *forkvinde* (1986), *ophavskvinde* (1996), *afholdskvinde* (2024) og *venstrekvinde* (2024)<sup>3</sup>. At bruge kvindelige panderter til endelsen *-mand* tolker vi som en del af en feminiseringsproces.

2 Se også Andersen (2024) om principperne bag hvilke ord på *-mand*, *-kvinde* og *-person* der tilføjes i den kommende udgave af *Retskrivningsordbogen*.

3 Årstallet 2024 henviser til den kommende udgave af *Retskrivningsordbogen*.

Feminiseringsprocessen kan siges at være et sprogligt udtryk for forskelsfeminismen, hvor holdningen er at kvinden er lige så god som manden og endda bedre til nogle ting (Rösing & Ørum 2012), og derfor mener man fra denne feministiske position at der skal tilbydes og anvendes feminine alternativer til den maskuline endelse *-mand* i form af endelsen på *-kvinde*.

Kirchmeier (2021) har undersøgt hvordan de kønnede personbetegnelser *-mand* og *-kvinde* har udviklet sig i de danske aviser i perioden 1995-2019. Hun kommer frem til at hvor *-mand* næsten var enerådende i 1995, så er der i 2019 sket noget med især varianterne *fagmand* og *talsmand*. Det er dog ikke udelukkende forekomster med den feminine endelse *-kvinde* der er forøget: Den neutrale endelse *-person* har også vundet frem. Således udgør fx *talsmand* 75 % af tilfældene i 2019, og *talskvinde* og *talsperson* hhv. 12 % og 13 %, og *fagmand* udgør 35 %, og *fagperson* hele 65 % af forekomsterne i aviserne, mens der ikke er nogen forekomster af *fagkvinde*. Den påbegyndte feminiseringsproces er altså i nogen grad afløst af en *neutraliseringsproces*, der kan opfattes som udtryk for lighedsfeminisme, hvor der som nævnt fokuseres på at individet ses som et menneske og ikke som et køn, og der ønskes et opgør med den binære kønsopfattelse. Udviklingen hen imod en sproglig neutraliseringsproces kan også aflæses i *Retskrivningsordbogen*, hvor der side om side med det kønnede alternativ som endelsen *-kvinde* udgør, er tilføjet betegnelser der ender på *-person*, som fx *talsperson* (1996) og *forperson* (2021).

### **Fra -inde og -ske til ingenting**

Som nævnt ovenfor faldt grammatisk hankøn og hunkøn sammen for mange år siden, og genustredelingen forsvandt ud af det danske sprog. Men en markering af det feminine overlevede på en





anden måde, nemlig ved at vi indlånede suffikser til at angive at der i en personbetegnelse var tale om en kvinde. De ældste og almindeligste feminine suffikser, der kunne danne feminine former til de mandlige personbetegnelser, lånte vi fra nedertysk i slutningen af 1300-tallet i form af *-inne* og *-sche*, der på dansk blev til *-inde* og *-ske* (se Jørgensen 2018 og opslagene *-inde* og *-ske* i *Den Danske Ordbog*). De feminine suffikser kunne betegne kvinder generelt, som fx *borgerske*, kvindelige erhvervsudøvere, fx *forstanderinde*, eller hustruer til erhvervsudøvere, som fx *oberstinde*. Udover *-inde* og *-ske* findes også i dansk de mindre udbredte feminine suffikser af primært fransk oprindelse *-esse*, *-ette*, *-isse*, *-trice*, *-øse* og *-ine*, som fx i personbetegnelserne *prinsesse*, *brunette*, *abbedisse*, *servitrice*, *massøse* og *blondine*.

De feminine suffikser har i dansk været på retur siden anden halvdel af 1900-tallet (Jørgensen 2018, Jarvad 1995): "I dag er brugen af disse hunkønsmarkeringer i nogen grad under afvikling som følge af bestræbelserne for ligestilling mellem kønnene" (Jarvad 1995: 199). De kvindelige afledningsendelser tilbagetog skyldtes bl.a. at ligebehandlingsloven trådte i kraft i 1978, hvori det hed (i § 6): "Det må ikke ved annoncering angives, at der til ansættelse eller erhvervsuddannelse m.v. søges eller foretrækkes personer af et bestemt køn" (Jarvad 1995: 49). Herefter måtte der altså ikke længere averteres efter ekspeditricer og kasserersker.

Et andet udtryk for tilbagegangen for de feminine afledningsendelser og hen imod en sproglig neutraliseringsproces kan konstateres i *Retskrivningsordbogen*, hvor 110 af disse suffikser er taget ud af ordbogen når man sammenligner 2012-udgaven med den fra 1955<sup>4</sup>, fx *københavnerrinde*, *genboerske*, *billetrice* og *brodøse*.

4 Optællingen er foretaget af seniorforsker i Dansk Sprog­ nævn Jørgen Schack i forbindelse med et fælles projekt med arbejdstitlen *De farlige ord*.

Som det fremgår, har de feminine suffikser altså været igennem en neutraliseringsproces i ligestillingens navn: en lighedsfeministisk overgang hvor personbetegnelserne er blevet afkønnet, hvilket kan ses som et udtryk for en opfattelse af individet som menneske snarere end som køn.

## FORSKNINGSSPØRGSMÅL

Selvom feminiseringsprocessen (at endelsen *-kvinde* kan bruges som alternativ til *-mand*) og neutraliseringsprocessen (at *-person* opstår som et alternativ til *-mand*, og at de feminine suffikser udfases) har været i gang længe, oplever vi i disse år en øget interesse for dette område både i medierne og ved Sprognævnets spørgetelefon. I medierne kan man fx læse overskrifter som "Nu skal *kagemand* hedde *kageperson*" (Søe 2022), "Parti vil erstatte *formand* med *forperson*" (Skov Hansen 2024) og "Nu skal *ophavsmand* hedde *ophavsperson*" (Plough Hansen 2024) med stor forargelse og debat til følge, og Sprognævnet bliver af journalister bedt om at forholde sig til dette.

Også ved spørgetelefonen kan Sprognævnet få spørgsmål som det nedenstående:

"Hælder Sprognævnet mere og mere i retning af at bruge det kønsneutrale *forperson*? Vi har i EU-institutioner indtil videre brugt *formand* uanset personens køn, men respekterer ethvert ønske om at blive kaldt *forkvinde* eller *forperson* [...] vi vil gerne sikre os, at sprogbrugen i vores tekster er i tråd med udviklingen på området i Danmark."

Det er derfor relevant at finde ud af hvor langt de danske sprogbrugere er i neutraliseringsprocessen når det gælder *-person* istf. *-mand*, og om feminiseringsprocessen med *-kvinde* er



» på tilbagetog. Som der står i Jarvad (1995: 50): "Nogle kvinder oplever det diskriminerende at blive tituleret *formand*, mens andre kvinder anser titulaturen *forkvinde* for en unødigt nydannelse. Spørgsmålet er ikke kun et sprogligt spørgsmål, men også et holdningsmæssigt spørgsmål." Med artiklen her ønsker vi at undersøge danskernes holdninger til endelserne *-mand*, *-kvinde* og *-person* og dermed bidrage til det videnskabelige grundlag som Sprognævnets virke er funderet på.

Den neutraliseringsproces som de feminine suffikser som *-inde* har været igennem i en del år efterhånden, går tilsyneladende mere ubemærket hen i medierne, trods den ellers forøgede interesse for kønnet og kønsneutralt sprog. Men man kan af og til støde på forhandlinger om suffikserne i medierne, som da kunstneren Anne Dorte Michelsen gjorde indsigelser i en podcast hvor hun blev tituleret *sangerinde*: Hun ville gerne kaldes *sanger* (*Det sidste måltid*, Radio4, maj 2023). Engelsk indeholder ligesom dansk feminine suffikser, fx *-ess* i *actress* ('skuespillerinde'), men disse er også med tiden blevet udfaset (fx fremgår det af **Oxford English Dictionary** under opslagsordet *actress* at dette er sjældent og nu i høj grad er erstattet af det maskuline/ neutrale *actor*), og den australske skuespiller Cate Blanchett er i et dansk medie blevet citeret for at have en negativ holdning til feminine suffikser (på engelsk): "Jeg har altid omtalt mig selv som *skuespiller* [*actor*]. Jeg er fra en generation, hvor ordet *skuespillerinde* [*actress*] næsten altid blev brugt til at sige noget nedladende" (soundvenue.com, 3.9.2020)<sup>5</sup>.

I Sprognævnets svartjeneste sker det i dag ikke så tit at vi får spørgsmål om de feminine suffikser,

som det vi fx fik i 1978: "Nu er det jo almindeligt at bruge *lærer* i stedet for *lærerinde*: Hedder en *veninde* så nu en *ven*?". Sprognævnet svarede dengang at udviklingen, dvs. det vi i artiklen her kalder neutraliseringsprocessen, af ordparret *ven/veninde* ikke var lige så langt som fx *lærer/lærerinde* eller *skuespiller/skuespillerinde* når det gjaldt "de kønsneutrale (eller maskuline) betegnelser". Dansk Sprognævns tidligere formand, Erik Hansen, har dog tidligere slået fast at *veninde* ikke ville blive ramt af neutraliseringsprocessen:

"... vi har sløjft endelserne *-inde* og *-ske* i de fleste tilfælde, nemlig hvor de var ganske ligegyldige. Men hvor den seksuelle forskel er noget relevant, beholder vi forskellen mellem kønnene: *elsker – elskerinde*, *vært – værtinde*, *munk – nonne*, *konge – dronning*, *far – mor*, *bror – søster*, *fætter – kusine*. Og altså: *ven – veninde*." (Hansen 1989).

Men måske er denne forskel ikke længere så vigtig: Her mange år senere er der i hvert fald eksempler på at unge danske sprogbrugere i dag bruger *ven* om kvindelige venner (jf. Rathje 2019). Det kunne altså se ud til at neutraliseringsprocessen er mere eller mindre gennemført. Man kan dermed forestille sig at de danske sprogbrugere har accepteret afviklingen af de feminine suffikser som en naturlig del af den sproglige ligestilling mellem kønnene – ord afkønnes til fordel for fokus på mennesket. Hvis dette er korrekt, og afkønningen er en afspejling af en samfundstendens, så kan tendensen beskrives som lighedsfeministisk.

Men sådan opfattes det ikke alle steder. På tysk skelnes der traditionelt mellem maskuline former, som *Lehrer* (mandlig lærer), og feminine former, som *Lehrerin* (kvindelig lærer), og mange tyske sprogbrugere opfatter brugen af masku-

5 Den oprindelige engelske tekst: <https://www.theguardian.com/film/2020/sep/03/cate-blanchett-says-she-would-rather-be-called-an-actor-than-an-actress>.



line fællesformer som ekskluderende fordi det kan føre til at kvinder bliver sprogligt usynlige (Körner et al. 2022). En løsning er blevet brugt af en såkaldt Genderstern<sup>6</sup> ("kønsstjerne") for det element der markerer det feminine suffiks, fx *Lehrer\*in*. Ved at bruge en "Genderstern" angiver man at ordformen er kønsinkluderende; den omfatter både mænd, kvinder og nonbinære.

I fransk har man også en traditionel skelnen mellem mandlige betegnelser som *acteur* (mandlig skuespiller) og kvindelige betegnelser som *actrice* (kvindelig skuespiller), dvs. med det feminine suffiks *-rice*. Her er man med et kønsinkluderende sigte begyndt at genoptage gamle feminine former eller sågar at opfinde nye (Peters 2020). Fx har man nydannet formen *autrice* (kvindelig forfatter) som en feminin variant af den maskuline form *auteur*. Hvor neutraliseringen i Danmark altså er blevet opfattet som ligestilling og kønsinklusion, er det modsat i andre lande som Tyskland og Frankrig: Her opfatter man feminiseringen som kønsinkluderende, altså en forskelsfeministisk position. Det er derfor blevet relevant at stille dette spørgsmål: Er vi i Danmark blevet påvirket af feminiseringstendenser fra andre sprog så afviklingen af de feminine suffikser er stoppet, og de kvindelige endelser som fx *-inde* er på vej tilbage?

## METODE

Med denne undersøgelse vil vi gerne undersøge dette overordnede forskningsspørgsmål: Hvilke holdninger har danskerne til de kønnede endelser *-mand*, *-kvinde*, *-person* og *-inde*? For at besvare dette forskningsspørgsmål om de danske sprogbruges holdninger til de specifikke kønnede

endelser i dansk har vi valgt spørgeskemaet som indsamlingsmetode.

## Spørgeskemaets opbygning

De første spørgsmål i spørgeskemaet fokuserede på det feminine suffiks *-inde*, der er valgt fordi det er det mest udbredte feminine suffiks i dag<sup>7</sup>. Respondenterne skulle tage stilling til fx spørgsmålet "Hvad synes du om at betegnelsen *lærerinde* bliver brugt om en kvindelig lærer?". Vi anvendte et blankt tekstfelt som svarmulighed for at give respondenterne mulighed for at svare uden at vi havde påvirket dem med lukkede svarmuligheder.

Det samme spørgsmål blev gentaget med tre andre kvindelige betegnelser ud over *lærerinde*, nemlig *skuespillerinde*, *sangerinde* og *veninde*. De fire varianter er valgt fordi vi havde en antagelse om at de hver især repræsenterede et skridt på vejen i neutraliseringsprocessen, på den måde at ordparret *lærer/lærerinde* er det som er kommet længst i processen. Vi går dermed ud fra at holdningen er mest negativ til *lærerinde*, og vi forventer at *veninde* befinder sig i den anden ende af skalaen med positive holdninger til følge, og at *skuespillerinde* og *sangerinde* holdningsmæssigt kan placeres et sted midt imellem.

Dernæst blev respondenterne stillet spørgsmål om endelserne *-mand*, *-kvinde* og *-person*. Det første spørgsmål i denne del af spørgeskemaet var: "Foretrækker du udtrykket *bedemand*, *bedekvinde*, *bededame* eller *bedeperson* hvis det er en **kvinde** der besidder stillingen?". Herefter skulle respondenterne forholde sig til samme spørgsmål hvis det var hhv. en mand, en person af ukendt køn eller en nonbinær person der

6 Siden 1. april 2024 har det været forbudt for myndigheder, skoler og universiteter i den tyske delstat Bayern at benytte sig af kønsneutralt sprog, som fx "Genderstern" (fx *Bayer\*innen*) (Baumann 2024).

7 Ifølge Jørgensen (2018) er *-inde* og *-ske* som nævnt de almindeligste feminine suffikser i dansk, og en optælling viser at der i *Retskrivningsordbogen* (4. udgave, 2012) er 44 opslagsord med *-inde* og 25 med *-ske*.



» besad stillingen. Den samme type spørgsmål blev respondenterne herefter bedt om at besvare ift. personbetegnelserne *formand/forkvinde/forperson*. De sidstnævnte personbetegnelser var valgt fordi vi går ud fra at disse er nået længst i neutraliseringsprocessen, mens vores hypotese er at *bedemand/bedekvinde/bededame/bedeperson* ikke er nået lige så langt. Desuden er vi også interesserede i om personendelsen *-kvinde* (feminiseringsproces) stadig er relevant, eller om *-person* har taget over som alternativ til endelsen *-mand* (neutraliseringsproces).

Endelig har vi stillet respondenterne et spørgsmål der går på i hvilken udstrækning de mener at det skal være en myndighed, fx Dansk Sprog­nævn, der anbefaler kønnede eller akønnede betegnelser, eller om respondenterne mener at det skal være de danske sprogbrugere der afgør valget mellem kønnede og kønsneutrale endelser uden sprogpolitisk indblanding fra oven.

Spørgeskemaet blev afsluttet med spørgsmål om respondenternes køn, alder, uddannelsesniveau og bopæl da vi ville undersøge om disse baggrundsvariable havde nogen betydning for holdningerne til de kønnede endelser.

### **Distribution af spørgeskemaet**

Spørgeskemaet blev primært distribueret digitalt, dvs. via e-mail og facebookgrupper. Vi supplerede den digitale distribution ved at hænge plakater med link og QR-kode på biblioteker og andre offentlige steder. For at få fat i yngre aldersgrupper kontaktede vi en række folkeskoler og gymnasier pr. e-mail, og for at nå ud til ældre mennesker kontaktede vi forskellige interessegrupper for ældre, herunder Ældre Sagen, inkl. relevante facebookgrupper for ældre. Hvad angår beskæftigelse og uddannelsesniveau, skrev vi til fagforeninger og interesseorganisationer som repræsenterer alt fra håndværkere til billedkunst-

ner, og delte spørgeskemaet i facebookgrupper for alt fra faglærte, over fleksjobbere og førtidspensionister til akademikere. For at opnå en jævn geografisk spredning delte vi desuden spørgeskemaet i lokale facebook-bygrupper i alle dele af landet, lige fra *Det sker i Taastrup* til *Hjørring og omegn – Netop nu*. Desuden sørgede vi for at have repræsenteret alle landsdele i de gymnasier og folkeskoler vi kontaktede.

### **Analysemetoder**

Da vi havde fået svarene ind via spørgeskemasy­stemet SurveyXact, blev de åbne svar gennemgået og fik tilføjet koder – såkaldt meningskategorisering (Kvale & Brinkmann 2015). Alle svar fik mellem én og fire koder, og kodningen var datastyret idet vi udviklede koderne løbende baseret på de svar respondenterne havde givet.

De åbne svar blev sammen med de lukkede svarmuligheder (*multiple choice*) derefter analyseret kvantitativt, og de kvantitative resultater blev testet for statistisk signifikante forskelle.<sup>8</sup>

### **Data**

Det samlede antal gennemførte besvarelser af spørgeskemaet var 3844. Dette høje antal lader ikke noget tilbage at ønske i forhold til kvantitet, men som det fremgår i det følgende, sikrer sammensætningen af respondenterne ift. baggrundsvariable til gengæld ikke en ønskværdig repræsentativitet, og vi er derfor nødt til at tage forbehold for undersøgelsens generaliserbarhed ift. den danske befolkning som helhed.

8 I alt er 59 hypoteser signifikant testet ud fra et signifikansniveau på  $p < 0,05$ . R-funktionen "prop.test" (svarende til en chi i anden-test for uafhængighed) er anvendt. I tilfælde hvor der ikke har været nok data til at bruge en "prop.test", er en Fisher's exact-test i stedet anvendt. For at holde "false discovery rate" nede på 5 % bruges en (minimalt) udvidet version af Benjamini-Hochberg-metoden, nemlig Benjamini-Yekutieli-metoden.





Mht. alder og geografisk tilhørsforhold er vores data dog mere repræsentative (end de er på andre punkter, jf. nedenfor), som det ses af tabel 1

(tallene i højre kolonne gælder den samlede danske befolkning pr. 1.1.2023<sup>9</sup>):

<b>Aldersgruppe</b>	<b>Andel af respondenter i undersøgelsen</b>	<b>Andel i den danske befolkning (ifølge Danmarks Statistik)</b>
0-17 år	3 %	19 %
18-30 år	17 %	16 %
31-40 år	13 %	11 %
41-50 år	24 %	11 %
51-60 år	23 %	12 %
61-70 år	14 %	10 %
71+ år	7 %	15 %

Tabel 1: Andelen af undersøgelsens respondenter fordelt på aldersgrupper og sammenlignet med aldersgruppens andel i den danske befolkning.

Selvom de to midaldrende aldersgrupper er overrepræsenterede (31-40 år og 41-50 år), og de 0-17-årige og 71+-årige er underrepræsenterede, er de øvrige aldersgrupper repræsentative. Vores respondenter er dog samlet set ældre end de ville have været hvis vores data samlet set var repræsentative. Denne skævhed gør at vi udover at tage forbehold for resultaternes generaliser-

barhed holder aldersgruppen 18-30 år og aldersgruppen 61-70 år, som begge er tæt på at være repræsentative, op mod hinanden i undersøgelsens generationssammenligninger.

Ift. vores respondenteres geografiske tilhørsforhold var der følgende fordeling (procentdel af hele den danske befolkning pr. 1.1.2023<sup>10</sup> står i højre kolonne) (tabel 2):

<b>Region</b>	<b>Andel af respondenter i undersøgelsen</b>	<b>Andel i den danske befolkning (ifølge Danmarks Statistik)</b>
Region Hovedstaden	38,5 %	31,9 %
Region Sjælland	15,5 %	14,9 %
Region Midtjylland	18,9 %	22,9 %
Region Nordjylland	7 %	10 %
Region Syddanmark	17 %	20,9 %
Bor ikke i Danmark	3,1 %	-

Tabel 2: Andelen af undersøgelsens respondenter fordelt på regioner (bopæl) og sammenlignet med andelen i den danske befolkning.

<sup>9</sup> Tallene er fremkommet ved hjælp af beregninger fra statistikbanken på [Danmarks Statistiks hjemmeside](#). Det samlede antal procent giver ikke 100, og det må skyldes en form for afrunding.

<sup>10</sup> Tallene er fremkommet ved hjælp af beregninger i statistikbanken på [Danmarks Statistiks hjemmeside](#).



» Som det fremgår af tabel 2, er respondenterne forholdsvis repræsentativt fordelt når det gælder bopæl, forstået på den måde at der ikke er de store afvigelser fra hvordan fordelingen ser ud i den danske befolkning.

Der er til gengæld en klar overrepræsentation af kvinder blandt undersøgelsens respondenter, nemlig 69,6 %. Til sammenligning er 27,9 % mænd, 1,6 % er nonbinære, og 0,9 % angav deres køn som 'andet'. Der er desuden en markant skævhed når det gælder respondenternes uddannelsesniveau, dvs. højeste gennemførte uddannelse. Hele 40,9 % af vores respondenter har nemlig en lang videregående uddannelse, mens dette tal ifølge Danmarks Statistik<sup>11</sup> kun gælder 11,9 % af danskerne mellem 15 og 69 år i 2023<sup>12</sup>. De højtuddannede er altså overrepræsenterede i vores undersøgelse.

Den skæve fordeling ift. respondenternes køn og uddannelsesniveau og til dels alder kan få konsekvenser for vores resultater. Man har tidligere fundet ud af hvilke befolkningsgrupper der er mest åbne over for nye samfundstendenser og særligt sympatiserer med minoriteters rettigheder, nemlig unge, veluddannede og kvinder (Goodstein 2021, Fingerhut 2011). Det er en tendens der også er bekræftet ift. kønsneutrale pronominer (Rathje & Meline 2023). Herudfra forventer vi at hhv. unge, veluddannede og kvinder er mest positive over for feminiserings- og neutraliseringsprocesserne, der bryder med de traditionelle maskuline former. Det gør at vi på den ene side kan forvente at få mere positive holdninger til de nævnte processer end

ellers, fordi kvinder og højtuddannede er mere progressive end hhv. mænd og lavere uddannede. På den anden side kan vi forvente at resultaterne er mere konservative fordi de helt unge respondenter er underrepræsenterede. Den manglende repræsentativitet kan altså trække resultaterne i begge retninger.

## RESULTATER

I det følgende redegør vi for de undersøgelsesresultater der bedst besvarer vores forsknings spørgsmål: Hvilke holdninger har danskerne til endelserne *-mand*, *-kvinde*, *-person* og til det feminine suffiks *-inde*?

### Holdninger til *-mand*, *-kvinde*, *-person*

Som nævnt har vi spurgt til respondenternes holdninger til personbetegnelserne *formand/forkvinde/forperson* og *bedemand/bedekvinde/bededame/bedeperson* for at finde ud af hvor langt de danske sprogbrugere er i en accept af den neutraliseringsproces som har været i gang længe, og om feminiseringsprocessen i form af personendelsen *-kvinde* stadig er relevant.

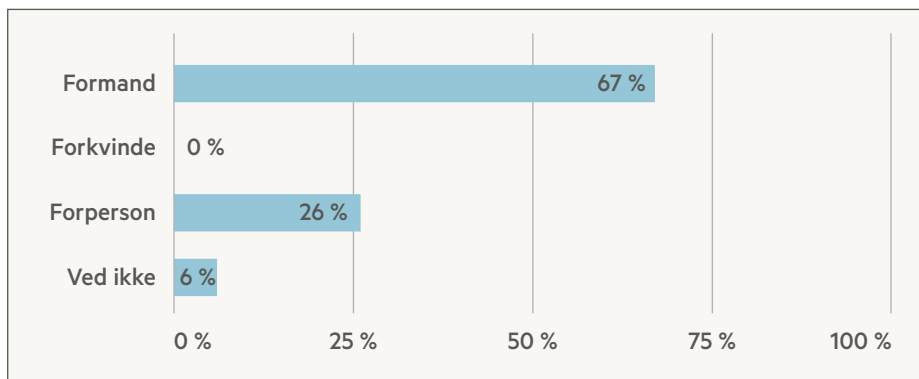
På spørgsmålet om hvorvidt respondenterne foretrækker *formand/forkvinde/forperson* når det er hhv. en mand, en kvinde, en person af ukendt køn og en nonbinær person der besidder stillingen, svares der som det ses af figur 1-4.

Figur 1-4 afspejler at respondenterne fortrinsvis vælger *formand* uanset hvilket køn personen har, og dette resultat er statistisk signifikant ( $p < 0,001$ ). Vi må altså konstatere at den traditionelle personendelse *-mand* stadig er dominerende.

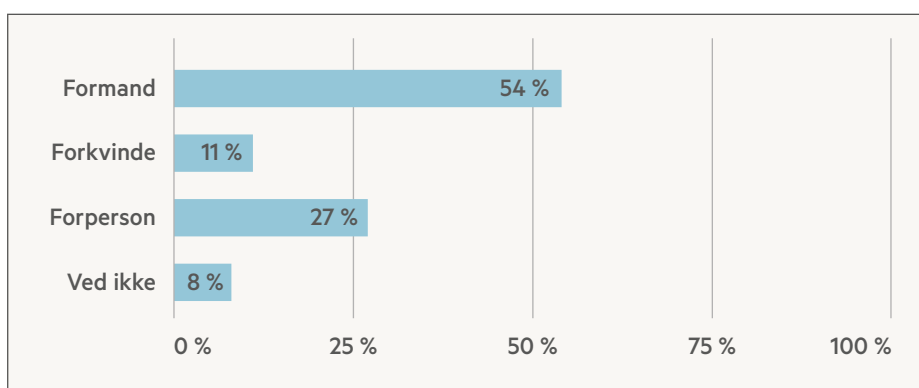
Neutraliseringsprocessen repræsenteret ved endelsen *-person* er dog overraskende langt (mellem 26 og 35 % foretrækker denne) når man sammenligner med tidligere nye undersøgelser. I 2019 udgjorde *formand* 98,7 % af tilfældene i de danske aviser (Kirchmeier 2021), og i 2022

11 Tallene er fremkommet ved hjælp af beregninger i statistikbanken på [Danmarks Statistiks hjemmeside](#).

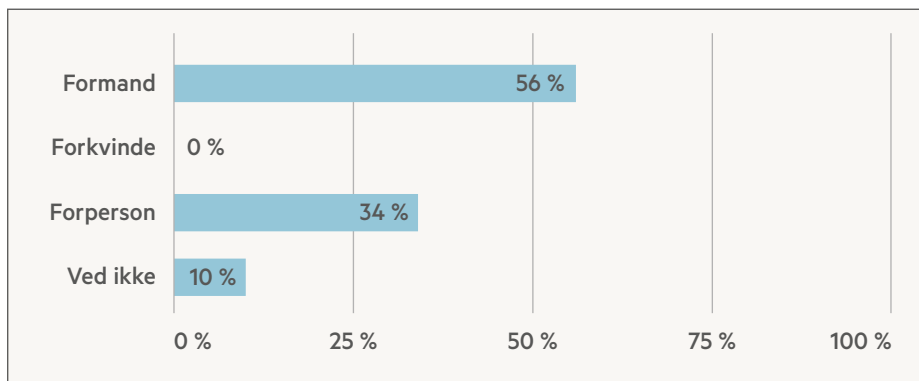
12 Af de resterende respondenter var 1 % fortsat i folkeskole, 3,7 % havde folkeskolen som højeste gennemførte uddannelse, 4,1 % havde en erhvervsuddannelse, 10,2 % havde en gymnasial uddannelse som højeste gennemførte uddannelse, og 1,2 % svarede 'andet'.



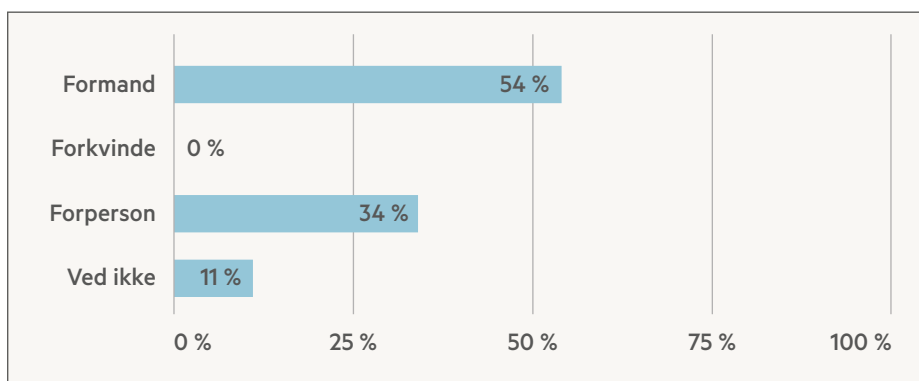
Figur 1: Fordelingen af svar på spørgsmålet "Foretrækker du udtrykket *formand*/*forkvinde*/*forperson* hvis det er en mand der besidder stillingen?".



Figur 2: Fordelingen af svar på spørgsmålet "Foretrækker du udtrykket *formand*/*forkvinde*/*forperson* hvis det er en kvinde der besidder stillingen?".



Figur 3: Fordelingen af svar på spørgsmålet "Foretrækker du udtrykket *formand*/*forkvinde*/*forperson* hvis det er en person af ukendt køn der besidder stillingen?".



Figur 4: Fordelingen af svar på spørgsmålet "Foretrækker du udtrykket *formand*/*forkvinde*/*forperson* hvis det er en non-binær person der besidder stillingen?".



» udgjorde *formand* 97 % i onlinemedier (Rathje 2023), så tallene for hvor mange der foretrækker *formand* i nærværende undersøgelse, er forbausende lave (mellem 54 og 67 %). Det kunne altså tyde på at danskerne er mere klar til alternativet *-person* end det antal forekomster medierne bruger. En mulig forklaring på forskellene kan dog også være den beskrevne skævhed i sammensætningen af respondenter i undersøgelsen der gør at vores respondenter muligvis er mere progressive end den samlede danske befolkning.

Og hvordan går det så med feminiseringsprocessen i form af endelsen *-kvinde*? Når den forestillede person er en kvinde, foretrækker kun 11 % *forkvinde*, hvilket står i kontrast til den noget højere procentandel der foretrækker *forperson* (27 %) som alternativ til *formand*. Der er desuden signifikant flere respondenter som foretrækker *forperson* – uanset referent – frem for *forkvinde* ( $p < 0,001$ ). Hvad *forkvinde* angår, lader feminiseringsprocessen altså til at være gået i stå – og afløst af neutraliseringsprocessen.

Vender vi blikket mod varianten *bedemand/bedekvinde/bededame/bedeperson*, ser vi et billede der ligner det vi så ved *formand/forkvinde/forperson*: Signifikant flere foretrækker *bedemand* (uanset referent) frem for alternativerne (*bededame, bedekvinde, bedeperson*) ( $p < 0,001$ ). Der er dog den forskel på *bedemand* og *formand* at varianterne med *bede-* ikke er lige så langt i neutraliseringsprocessen som varianterne med *for-*: En noget højere procentdel (69-81 %) foretrækker *bedemand* (alt afhængigt af hvem der besidder stillingen), og der er signifikant flere der foretrækker *bedemand* (uanset referent), end der er personer der foretrækker *formand* ( $p < 0,001$ ). Og omvendt er der signifikant flere der foretrækker *forperson* frem for *bedeperson* (uanset referent) ( $p < 0,001$ ). Når det er en kvinde der besidder stillingen, er der også kun få respon-

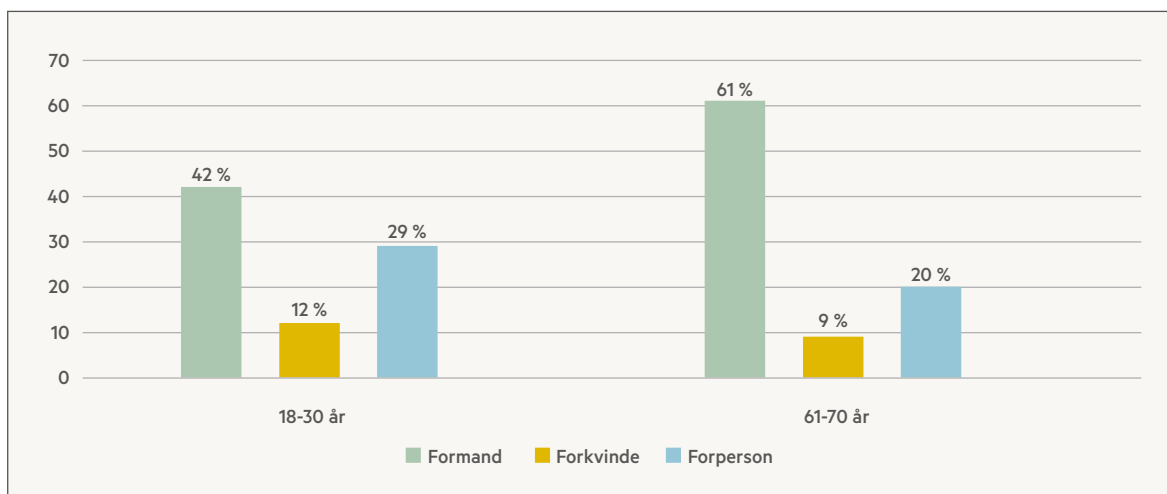
denter der foretrækker hhv. *bedekvinde* (4 %) og *bededame* (4 %), og kun 9 % af respondenterne foretrækker *bedeperson*.

Som ventet er *bedemand* altså ikke lige så udfordret af en neutraliseringsproces og feminiseringsproces som *formand* er. Og ligesom det var tilfældet med *formand*, er der signifikant flere der foretrækker *bedeperson* frem for *bededame/bedekvinde* uanset referent ( $p < 0,001$ ). Så feminiseringsprocessen lader altså også til ikke at være særlig fremherskende når det gælder varianten med *bede-*.

En forklaring på hvorfor neutraliseringsprocessen ikke er lige så fremskreden for ordet *bedemand* som for *formand*, kan være at selvom antallet af kvindelige bedemænd stiger (Holse 2012), er der stadig en overvægt af mænd i branchen (64 %) (Thomsen 2018). En anden mulig forklaring kan ligge i de sproglige konstruktioner af ordene *bedemand* og *formand*: *Bede-* rummer mere betydningsindhold (verbet *bede*) end suffikset *for-*, og *bedemand* er måske i højere grad leksikaliseret<sup>13</sup> end *formand*, og dermed er det sværere at udskifte delementerne i ordforbindelsen.

Hvis man ikke bare vil vide hvordan holdningerne til sproglige fænomener er lige nu, men også i fremtiden, har man inden for sprogforandringsstudier i sociolingvistikken traditionelt set på hvordan de unge forholder sig (Labov 2001). I figur 5 har vi sammenlignet holdningerne til *formand/forkvinde/forperson* på tværs af alder (hvis en kvinde besidder stillingen):

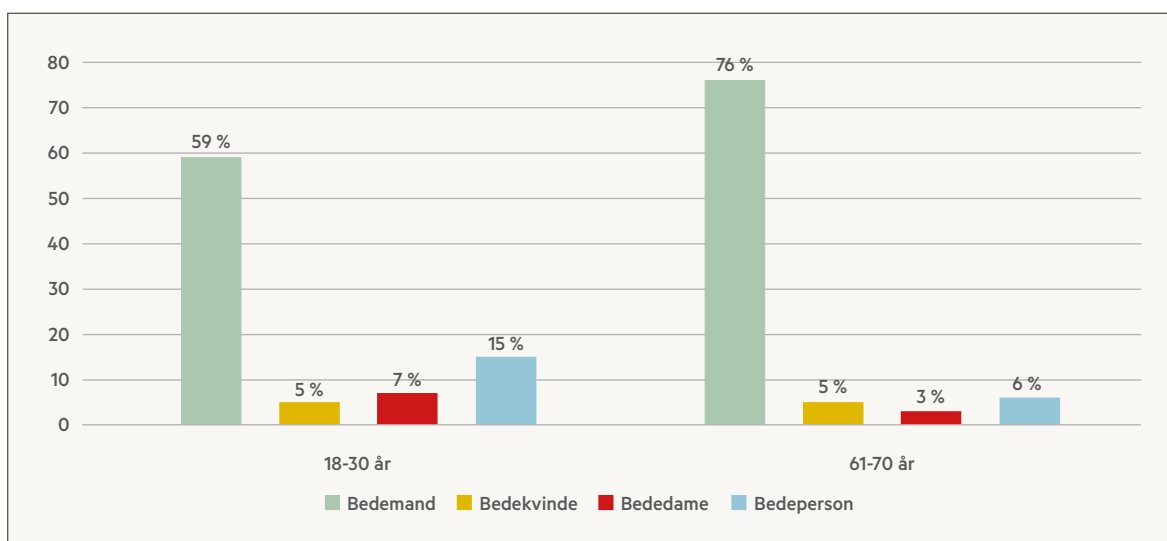
13 *Leksikalisere* defineres bl.a. således på lex.dk: "sammensætning eller ordforbindelse, der bliver til en fast leksikalisk enhed, hvis indhold ikke umiddelbart fremgår af de enkelte ledes indhold (fx *æbleskive, røde hunde, male byen rød*)" (<https://denstoredanske.lex.dk/leksikalisere>).



Figur 5: Fordelingen i procent af svar på spørgsmålet "Foretrækker du udtrykket *formand/forkvinde/forperson* hvis det er en kvinde der besidder stillingen?" ift. alder, dvs. aldersgrupperne 18-30 år (unge) og 61-70 år (ældre).<sup>14</sup>

Som det ses af figur 5, er der flere unge (18-30-årige) end ældre (61-70 år) der foretrækker *forperson*, og denne forskel er statistisk signifikant

( $p < 0,001$ ). Det samme er tilfældet når det gælder *bedeperson* (om en kvinde):



Figur 6: Fordelingen i procent af svar på spørgsmålet "Foretrækker du udtrykket *bedemand/bedekvinde/bededame/bedeperson* hvis det er en kvinde der besidder stillingen?" ift. alder, dvs. aldersgrupperne 18-30 år (unge) og 61-70 år (ældre).

Selvom den procentvise andel forventeligt er lavere end ved *forperson*, er der stadig signifikant flere unge ift. ældre der foretrækker *bedeperson*

( $p < 0,001$ ). *Forperson* må altså på nuværende tidspunkt regnes som mere etableret i dansk end *bedeperson*.

Eftersom unge som nævnt ofte har mere progressive holdninger end ældre, og de unge opfattes som dem der leder sprogforandringer,

14 At tallene ikke giver 100 %, skyldes at vi ikke viser andelen af dem der har svaret "ved ikke".





» er det ikke overraskende at de unge i højere grad foretrækker endelsen *-person*. Vi kan ikke vide om de unge skifter (sprog)holdning når de bliver ældre (*age grading*, fx Gregersen 1999: 115), men hvis de ikke gør, kunne undersøgelsesresultatet tyde på at *forperson*, og dermed neutraliseringsprocessen af den kønnede personendelse *-mand*, har fremtiden for sig.

Feminiseringsprocessen (*forkvinde*, *bedekvinde*, *bededame*) støtter de unge dog ikke mere op om end de ældre, så den kan vi konstatere tilsyneladende heller ikke er relevant i fremtiden. Faktisk er det sådan at ikke engang de kvindelige respondenter støtter op om de feminine former *forkvinde*, *bedekvinde*, *bededame* (der er ingen signifikante forskelle på mandlige og kvindelige respondentes svar). Så vi ser ingen tegn på at feminiseringsprocessen ift. *-mand* i dag er aktuel ud fra respondenternes holdninger.

Vores undersøgelse viser dog at der er andre kønsforskelle på spil ift. endelserne *-mand*, *-kvinde* og *-person*, nemlig respondenternes: Der er signifikant flere mænd der foretrækker henholdsvis *formand* ( $p < 0,001$ ) og *bedemand* ( $p < 0,001$ ) ift. de kvindelige respondenter, og omvendt er der signifikant flere kvindelige respondenter der foretrækker henholdsvis *forperson* ( $p < 0,001$ ) og *bedeperson* ( $p < 0,001$ ). Da kvinder som nævnt ofte fremstår mere progressive i undersøgelser end mænd, er dette resultat ikke overraskende.

Præcis det samme kan konstateres når vi ser på baggrundsvariablene geografi og uddannelse. De respondenter der bor i Region Hovedstaden, foretrækker i signifikant højere grad end folk fra provinsen de kønsneutrale varianter *forperson* ( $p < 0,001$ ) og *bedeperson* ( $p < 0,001$ ), og signifikant flere respondenter med en lang videregående uddannelse foretrækker *forperson* ( $p < 0,001$ ) og *bedeperson* ( $p < 0,001$ ) sammenlignet med de respondenter der ikke har en lang videregå-

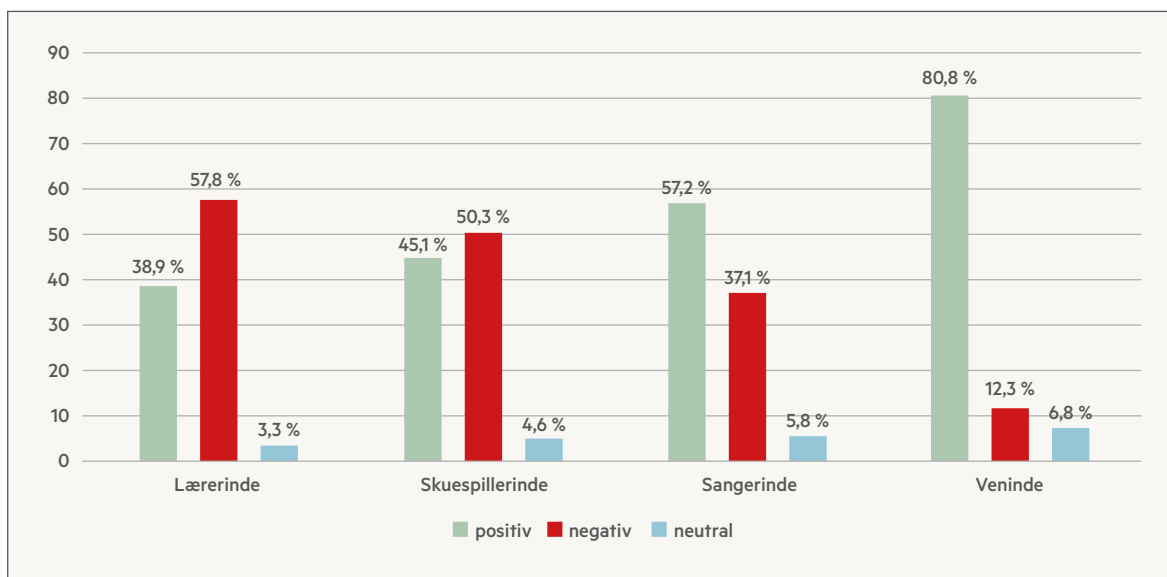
ende uddannelse. Som nævnt har personer med en lang videregående uddannelse ofte mere progressive holdninger, og det samme gælder personer i større byer: Indbyggere udenfor de større byer har ofte traditionelle værdier, hvilket bl.a. afspejler sig i deres holdninger til kønsroller (Kenny & Luca 2021). På den baggrund er de førnævnte resultater ikke overraskende. Til gengæld er undersøgelsens højtuddannede og beboere i hovedstaden ikke begejstrede for de varianter der repræsenterer feminiseringsprocessen, dvs. *forkvinde*, *bedekvinde*, *bededame*.

De ovenstående resultater vedrørende de kønnede endelser *-mand* og *-kvinde* og den kønsneutrale endelse *-person* viser at vi angiveligt kan forvente at neutraliseringsprocessen fortsætter i fremtiden – og at der bliver færre maskuline og feminine former.

### **Holdninger til -inde**

I vores undersøgelse af danskernes holdninger til det feminine suffiks *-inde* har vi undersøgt respondenternes syn på anvendelsen af ordene *lærerinde*, *skuespillerinde*, *sangerinde* og *veninde*. Formålet er som nævnt at finde ud af om de danske sprogbrugere stadig bakker op om den neutraliseringsproces i form af afskaffelsen af *-inde*, som har været i gang i mange år, eller om en ny feminiseringsproces i form af øget brug af *-inde*, måske med inspiration fra tysk og fransk, er undervejs.

I den meningskategorisering vi har foretaget af alle respondenternes åbne svar på spørgsmålet om hvad de synes om at det feminine suffiks *-inde* bruges, endte vi med de følgende sammfattende holdningskategorier: positiv, negativ og neutral. Fordelingen af respondenternes svar på de nævnte holdningskategorier kan aflæses i figur 7:



Figur 7: Den procentvise fordeling af respondenternes svar (procenten af samlede antal holdningstilkendegivelser, med op til flere per respondent) på holdningskategorierne positiv, negativ og neutral ift. betegnelserne *lærerinde*, *skuespillerinde*, *sangerinde* og *veninde*.

Som det fremgår af figur 7, er der flest respondentudsagn der kan kategoriseres som negative ved varianten *lærerinde* (57,8 %), dernæst *skuespillerinde* (50,3 %), så *sangerinde* (37,1 %) og endelig *veninde*, hvor der kun er 12,3 % af respondenterne der er negative. Der er da også signifikant flere respondenter der har en negativ holdning til hhv. *lærerinde*, *skuespillerinde* og *sangerinde* end til *veninde* (alle  $p < 0,001$ ). Omvendt er der flest der har positive holdninger til *veninde*, og færrest med positive holdninger til *lærerinde*. Med undersøgelsen kan det altså som forventet slås fast at *lærerinde* er længst i neutraliseringsprocessen, dernæst *skuespillerinde* og *sangerinde*, og *veninde* er ikke ret langt – men undersøgelsen peger på at processen er i gang.

Når nu neutraliseringsprocessen af de feminine suffikser har været i gang så længe som den har, kan det overraske at så forholdsvis mange af respondenternes udsagn trods alt er positive: *Lærerinde*, der som sagt er længst i processen, er der eksempelvis hele 38,9 % positive udsagn om. Man kunne fristes til at tolke dette resultat som

en mulig begyndende feminiseringsproces, evt. inspireret af andre sprog som tysk og fransk, og en dermed spirende tilbagevenden til de feminine suffikser. Med en signifikantstest kan vi dog slå fast at dette nok ikke er tilfældet: De unge (18-30 år), som sandsynligvis tegner den sproglige fremtid, og som typisk er blandt de mest progressive samfundsgrupper, har en signifikant mere negativ holdning til *lærerinde/skuespillerinde/sangerinde*<sup>15</sup> end de ældre respondenter (61-70 år) ( $p < 0,01$ ). Ovenikøbet har de unge også i sammenligning med de ældre en signifikant mere negativ holdning til *veninde* ( $p < 0,001$ ), som det altså tyder på går den samme neutraliseringsproces i møde som de øvrige feminine varianter. Der er derfor ikke tegn på at en ny dansk feminiseringsproces i form af *øgede ønsker om det feminine -inde* er på vej.

<sup>15</sup> Vi har ikke regnet *veninde* med her da vi opfatter denne variant som anderledes end de øvrige, eftersom denne ikke traditionelt har været nævnt som en af de varianter der er blevet ramt af neutraliseringsprocessen. Vores hypotese har været at årsagen til dette er at *veninde* repræsenterer det ene yderpunkt i neutraliseringsprocessen.



» De tre holdningskategorier, positiv, negativ og neutral, er som sagt sammenlagt af holdninger der kan sammenfattes i bestemte adjektiver der beskriver respondenternes udsagn. Den positive holdningskategori består af holdninger til *-inde*-varianterne der kan sammenfattes i adjektiver som fx de følgende: *korrekt, naturligt, traditionelt, smukt, glamourøst, respektfuldt, nødvendigt og positivt*. Det mest udbredte kategoriserende adjektiv blandt de positive holdninger er det brede og lidt udefinerbare *positivt*, som i fx dette udsagn: "Det ord opfatter jeg positivt" (om *veninde*).

De nedenstående udsagn er eksempler på de øvrige positive holdningsudsagn til det feminine suffiks *-inde*:

"Jeg synes det er et smukt ord" (*lærerinde*)

"Jeg synes at det er elegant, så jeg kan godt lide det af "æstetiske" grunde" (*skuespillerinde*)

"Det virker lidt mere glamourøst end bare at kalde hende *skuespiller*" (*skuespillerinde*)

"Uundværlig betegnelse i historisk kontekst" (*lærerinde*)

"Det er mere høfligt overfor vedkommende end blot *lærer*" (*lærerinde*)

"Musikalsk og sprogligt giver det en øjeblikkelig indikation af stemmens tonale kvalitet og rækkevidde" (*sangerinde*)

"Det falder naturligt, og det giver mening at skelne" (*veninde*)

Der er forskel på hvilke af *-inde*-varianterne der hyppigst får de forskellige betegnelser. Fx er

*veninde* den variant der oftest får betegnelserne *korrekt* og *naturligt*, mens *sangerinde* oftest får det positive mærkat *nødvendigt*. Til gengæld er *skuespillerinde* den af betegnelserne som hyppigst bliver kategoriseret som *smukt* og *glamourøst*, og *lærerinde* det der oftest bliver karakteriseret som *traditionelt* og *respektfuldt*.

De holdninger til *-inde*-varianterne der sammenfattende kan rubriceres i kategorien negativ, omfatter bl.a. adjektiverne *gammeldags, stødende, unaturligt, overkønnet, barnligt* og *tvetydigt*. Den hyppigste negative kategorisering af *-inde*-varianterne er *gammeldags*. Eksempler på negative udsagn om ordene med *-inde* er:

"Gammeldags. En lærer er en lærer – uanset køn" (*lærerinde*)

"Det er gammeldags og ikke relevant at markere et køn for en profession" (*sangerinde*)

"Ordet er en sexistisk anakronisme" (*lærerinde, skuespillerinde, sangerinde*)

"Jeg er imod [*lærerinde*]. Det gør, at betegnelsen *lærer* (der er standard og norm), så kun er mænd. Dvs. manden er igen (!!!!) den rigtige/normale, og kvinden falder udenfor normen" (*lærerinde*)

"I mine øjne er der ingen grund til at kønne den profession" (*skuespillerinde, sangerinde*)

"Jeg oplever det som nedsættende – hvorfor skal det nævnes det er en kvinde?" (*skuespillerinde*)

"Dette er det værste. Jeg har overhovedet ikke behov for at vide om en ven er kvindelig eller ej" (*veninde*)



”Giver mig billedet af en meget bestemt, myndig dame. Knold i nakken. Alt i alt ned-sættende” (*lærerinde*)

”På vej til at blive gammeldags. Jeg bruger stadig udtrykket, men min 13-årige datter har kun *venner*” (*veninde*)

”Jeg er 47 og kan godt nogle gange synes at *veninde* er for børn” (*veninde*)

”*Veninder* kan også i nogles ører have nogle negative konnotationer i retning af noget mere piget, måske umodent, hang til sladder” (*veninde*)

Igen er der forskel på hvilke af *-inde*-varianterne der oftest får de forskellige betegnelser. *Lærerinde* og *skuespillerinde* (i dén rækkefølge) er de varianter der hyppigst bliver kategoriseret som *gammeldags*, *stødende* og *unaturlige*. *Skuespillerinde* og *sangerinde* bliver oftest betegnet som *overkønnet*, og *veninde* er til gengæld den eneste variant der får betegnelserne *barnligt* og *tvetydigt*.

Der er også forskel på de negative holdninger til det feminine suffiks ift. baggrundsvariablene alder, køn, geografi og uddannelse. Således er der flere unge (18-30 år) end ældre (61-70 år) der synes at *lærerinde/skuespillerinde/sangerinde* er *stødende* ( $p < 0,001$ ). Der er også signifikant flere kvinder end mænd der har en negativ holdning til *lærerinde/skuespillerinde/sangerinde* ( $p < 0,001$ ), og som synes disse feminine varianter er *gammeldags* ( $p < 0,001$ ) og *stødende* ( $p < 0,001$ ).

Den negative holdning til *lærerinde/skuespillerinde/sangerinde* er også signifikant hyppigere blandt respondenter der bor i Region Hovedstaden ( $p < 0,001$ ) og i storbyerne (København og Århus) ( $p < 0,001$ ), end i resten af landet. I Køben-

havnsområdet synes man ligeledes at *lærerinde/skuespillerinde/sangerinde* er signifikant mere gammeldags ( $p < 0,001$ ) og *stødende* ( $p < 0,01$ ) end i resten af landet. Den negative holdning til *lærerinde/skuespillerinde/sangerinde* er også signifikant hyppigere blandt respondenter med en lang videregående uddannelse sammenlignet med dem der ikke har en sådan ( $p < 0,001$ ), ligesom de højtuddannede også signifikant hyppigere mener at *lærerinde/skuespillerinde/sangerinde* er både gammeldags ( $p < 0,001$ ) og *stødende* ( $p < 0,001$ ). De højtuddannede respondenter har endda signifikant oftere end dem der ikke har en lang videregående uddannelse, en negativ holdning til varianten *veninde* ( $p < 0,001$ ), som der ellers generelt ikke er en udbredt negativ holdning til. Disse resultater er ikke overraskende, men understøtter konstateringen af at neutraliseringsprocessen ikke er afløst af en feminiseringsproces i det danske samfund når det gælder de feminine suffikser, og at der ikke er noget der tyder på at dette vil ske i fremtiden.

Den kategori vi har kaldt ”neutral holdning” til ordene med suffikset *-inde*, kan på den ene side karakteriseres med adjektiverne *ligeglad* og *uafklaret* (fx ”Overordnet set er jeg ligeglad med, om man bruger den betegnelse”), på den anden side med adjektiver som ikke kan rubriceres i dikotomien positiv/negativ. Det er udsagn der fx har kategoriseret *-inde*-formerne som *klassisk*, *spøgende* eller *intimt*. Sidstnævnte optræder kun i forbindelse med varianten *veninde*. Det lader til at et afgørende aspekt i forbindelse med om man bruger ordparret *ven/veninde*, ikke nødvendigvis har med køn at gøre, men med hvilken relation man har til hinanden:

”Nogle gange siger jeg *ven* om kvindelige venner, typisk hvis vi ikke er nære venner. *Veninde* lyder mere tæt/intimt” (*veninde*)



»

”Det er noget vi unge siger til hinanden hvis man er bedre venner end venner. Så bruger vi ordet *veninde* i stedet” (*veninde*)

”Veninder er tætte relationer, som jeg deler intime tanker/følelser med. Venner er både mine mandlige venner, men kan også betegne dem, jeg har et lidt mere perifert forhold til” (*veninde*)

Et resultat vi ikke på forhånd havde forventet, er altså at det feminine suffiks *-inde* kan have en anden betydning end noget kønnet, nemlig graden af intimitet i en relation. Det understreges af at en ung (kvindelig) respondent (18-30 år) skriver dette om *veninde*:

”Jeg bruger det om alle mine venner både piger og drenge” (*veninde*)

Dette udsagn indikerer at *veninde* for respondenterne ikke har at gøre med køn, for det kan bruges både om ”piger og drenge”.

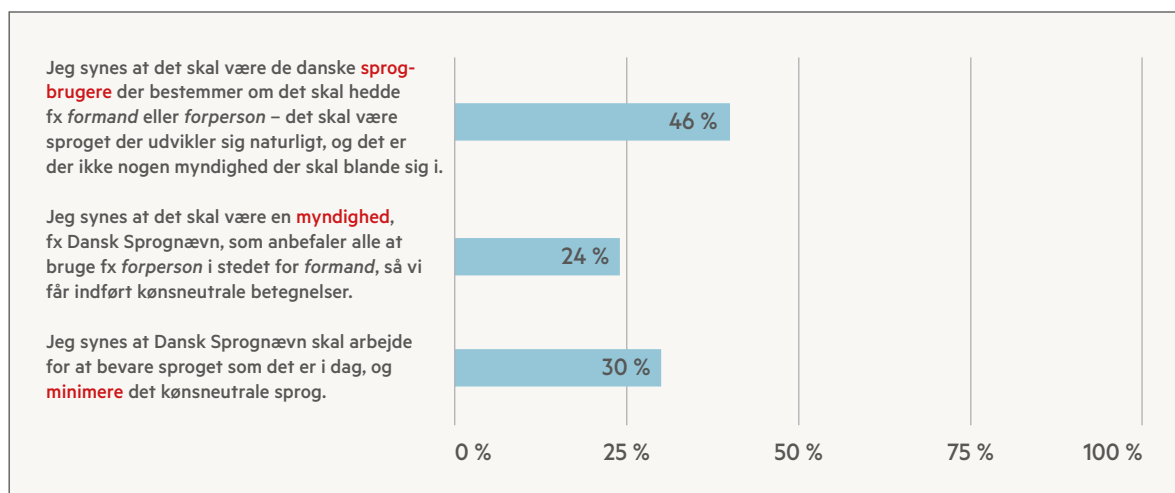
Vi har til gengæld ikke fundet nogen statistisk signifikante forskelle ift. respondenternes baggrundsvariable når det gælder opfattelsen

af at *veninde* er en mere intim betegnelse end *ven*.

### SPROGNÆVNETS ROLLE

Sprognævnet har som hovedopgaver at følge det danske sprogs udvikling, at svare på spørgsmål om dansk sprog og sprogbrug og at fastlægge den danske retskrivning i *Retskrivningsordbogen* (jf. lov om Dansk Sprognævn 1997, senest revideret i 2015). Ift. indblanding i en sproglig neutraliseringsproces og feminiseringsproces giver disse lovbestemte beføjelser ikke umiddelbart Sprognævnet bemyndigelse til andet end den praksis vi har nu, dvs. at medtage udbredte varianter som *forperson* i *Retskrivningsordbogen* fordi de danske sprogbrugere anvender dem, og at oplyse om hvordan betegnelser som *forperson* bruges i fx medier og virksomheder.

Men hvad mener respondenterne Sprognævnets rolle bør være når det gælder kønnet og ukønnet sprog? Ønsker de at Sprognævnet spiller en mere aktiv rolle ift. det kønnede og kønsneutrale sprog hvis de kunne bestemme, og i så fald hvordan? Det har vi bedt respondenterne om at forholde sig til ved at de skulle vælge hvilket af de tre udsagn i figur 8 de var mest enige i:



Figur 8: Procentvis fordeling af svar på spørgsmålet ”Hvilket af de nedenstående udsagn er du mest enig i?”.



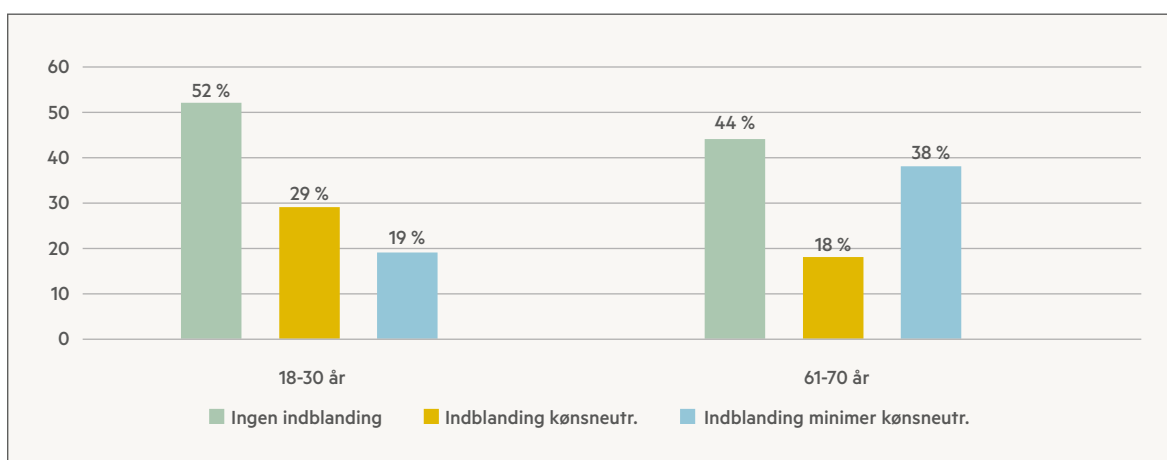


Som det ses af figur 8, var der flest respondenter (46 %) der valgte den mulighed som Sprognævnet følger i dag, nemlig at det er sprogbrugen, dvs. sprogbrugerne, der fx afgør hvorvidt det skal hedde *formand* eller *forperson*.

De to andre svarmuligheder går begge ud på om en myndighed, fx Dansk Sprognævn, skal blande sig mere i processen med det kønnede og det kønsneutrale sprog end Sprognævnet gør i dag, bare på hver sin – modsatrettede – måde: enten ved at anbefale kønsneutrale betegnelser som fx *forperson* og dermed få indført disse (24 %) eller ved at sørge for at bevare det kønnede sprog og på den måde foranledige en minimering af det kønsneutrale sprog (30 %). Lægger man andelene af respondenter der har svaret at en myndighed skal blande sig, sammen, udgør

denne del flertallet (54 %). Det vil altså sige at et flertal af undersøgelsens respondenter samlet set faktisk mener at Sprognævnet skal have beføjelser til at blande sig mere end i dag. Da respondenterne imidlertid ønsker to modstridende former for indblanding, altså hhv. maksimering og minimering af kønsneutrale betegnelser, er dette ønske ikke muligt at imødekomme i praksis. Og selv hvis respondenterne var enige om hvordan Sprognævnet skulle blande sig i den sproglige neutraliseringsproces, er det ikke givet at Sprognævnet nødvendigvis ville imødekomme dette ønske i praksis – i så fald ville dette også kræve en ændring af Sprognævnets mandat ved lov.

Væsentligt er det dog at finde ud af hvem det er der ønsker indblanding, og her har vi kigget på respondenternes alder (figur 9):



Figur 9: Den procentvise fordeling af hvorvidt respondenterne ønsker at en myndighed skal blande sig i den sproglige neutraliseringsproces.

Som det fremgår af figur 9, ønsker flertallet i den unge generation (18-30 år) at der ikke sker indblanding i neutraliseringsprocessen (52 %), mens et flertal i den ældre generation (61-70 år) derimod ønsker en indblanding (56 %). Det kan også ses at de unge der går ind for indblanding, hyppigst ønsker den mulighed hvor en myndighed som Sprognævnet sørger for at få indført

kønsneutrale betegnelser (29 %). Derimod er det omvendt blandt de ældre: Her ønsker respondenterne der går ind for indblanding, at en myndighed som Sprognævnet intervenserer i neutraliseringsprocessen ved at minimere de kønsneutrale betegnelser i vores sprog (38 %). Disse holdninger viser endnu engang at de unge foretrækker en øget sproglig neutraliseringsproces – der



» altså gerne må ske ved hjælp af en myndigheds indblanding.

## KONKLUSION

Undersøgelsen har vist en klar tendens i danskerne holdninger til kønnede sproglige betegnelser. Mens den kønnede endelse *-mand* fortsat er udbredt, er der en voksende accept af det kønsneutrale alternativ *-person*, især blandt yngre personer. Det peger altså på en igangværende neutraliseringsproces hvor sproget bevæger sig væk fra kønnede former mod mere kønsneutrale udtryk.

Samtidig viser undersøgelsen at feminiseringsprocessen, hvor betegnelser som *-kvinde* og *-inde* bruges til at skabe kvindelige modstykker til mandlige former, tilsyneladende er stagneret. Få respondenter foretrækker de feminiserede former som *forkvinde* eller *bedekvinde*, og mange anser betegnelser som *lærerinde* og *skuespillerinde* for at være gammeldags og unødvendige. Dette indikerer at den tidligere feminiseringsproces nu har fået konkurrence eller ligefrem er erstattet af en neutraliseringsproces hvor kønnede betegnelser generelt udfases til fordel for kønsneutrale alternativer.

I forhold til Sprognævnets rolle i denne sproglige udvikling viser undersøgelsen at der er delte meninger. Mens nogle danskere ønsker at Sprognævnet aktivt anbefaler enten kønsneutrale eller kønnede betegnelser, mener andre at sprogets udvikling bør styres af sprogbrugerne selv uden væsentlig indblanding fra officielle instanser.

Samlet set kan vi med undersøgelsen konkludere at det danske sprog er i en overgangsperiode hvor neutraliseringsprocessen vinder frem på bekostning af feminiseringsprocessen. Fremtiden for dansk sprogbrug ser altså ud til at bevæge sig mod en øget brug af kønsneutrale betegnelser, mens traditionelle kønnede former langsomt udfases.



## REFERENCER

- Andersen, Margrethe Heidemann (2024). *Finanskvinde, karrieremand og gerningsperson*. Om nogle nye ord i *Retskrivningsordbogen*. *Nyt fra Sprognævnet* 2024/1.
- Baumann, Birgit (2024). Bayern verbietet Gendern in Behörden, *Der Standard*, 29.3.2024. <https://www.derstandard.at/story/3000000213600/bayern-verbietet-gendern-in-behoerden> (lokaliseret 6.9.2024).
- Brøndum-Nielsen, Johs. (1935). *Gammeldansk Grammatik i sproghistorisk Fremstilling. III. Substantivernes Deklination*. København. J.H. Schultz.
- Christensen, Lisa Holm & Robert Zola Christensen (2019). *Dansk Grammatik*. Odense: Syddansk Universitetsforlag. 4. udgave.
- Fingerhut, Adam W. (2011). Straight Allies: What Predicts Heterosexuals' Alliance With the LGBT Community? *Journal of Applied Social Psychology* 41(9), 2230-2248.
- Goodstein, Rebecca (2021). Black Lives Matter, #metoo og Greta Thunberg høster markant større støtte blandt unge: "Det er hos ungdommen, vi finder idealismen, inden den med alderen eroderes af hverdagen og systemets betingelser". *Berlingske.dk*, 6.7.2021. <https://www.berlingske.dk/aok/black-lives-matter-metoo-og-greta-thunberg-hoester-markant-stoerre-stoette> (lokaliseret 9.9.2024).
- Gregersen, Frans (1999). Sociolingvistikens forandringer. *danske folkemål*, bd. 41. København. C.A. Reitzel, 107-138.
- Hansen, Erik (1989). Hvad I dog siger! *Sprogbrevet*, maj 1989. <https://sproget.dk/raad-og-regler/artikler-mv/sprogbrevet-dr/sprogbrev-nr-39/hvad-i-dog-siger/> (lokaliseret 16.8.2024).
- Hansen, Erik & Lars Heltoft (2019). *Grammatik over det Danske Sprog*. 2. udgave. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Syddansk Universitetsforlag.
- Heltoft, Lars, Eva Skafte Jensen, Ida Elisabeth Mørch & Jørgen Schack (2020). *Grammatiske termer*. Dansk Sprognævns skrifter 50.
- Herslund, Michael (2022). Køn (grammatisk begreb). *Den Store Danske på lex.dk*. [https://denstoredanske.lex.dk/k%C3%B8n\\_-\\_grammatisk\\_begreb](https://denstoredanske.lex.dk/k%C3%B8n_-_grammatisk_begreb) (lokaliseret 16.8.2024).
- Holse, Liv Saalbach (2012). Otte ud af ti nye bedemænd er kvinder. *Kristeligt Dagblad*, 16.11.2012. <https://www.kristeligt-dagblad.dk/kirke-tro/otte-ud-af-ti-nye-bedem%C3%A6nd-er-kvinder> (lokaliseret 16.8.2024).
- Jacobsen, Lis (1912). *Kvinde og Mand. En Sprogstudie fra dansk Middelalder*. København. Gyldendal.
- Jarvad, Pia (1995). *Nye ord. Hvorfor og hvordan?* København. Gyldendal.



- Jørgensen, Bent (2018). Orddannelse. I: Ebba Hjorth, Henrik Galberg Jacobsen, Bent Jørgensen, Birgitte Jacobsen, Merete Korvenius Jørgensen & Laurids Kristian Fahl (red.): *Dansk Sproghistorie. Ord for ord for ord*, bd. 2. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Aarhus Universitetsforlag.
- Kenny, Michael & Davide Luca (2021). The urban-rural polarisation of political disenchantment: an investigation of social and political attitudes in 30 European countries. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society* 2021, 14. 565-582.
- Kirchmeier, Sabine (2021). Ikke en kinapersons chance? Om sammensætninger med *-mand*, *-kvinde* og *-person*. I: Margrethe Heidemann Andersen & Eva Skafte Jensen (red.). *Med fornøden agtelse. Festskrift til Jørgen Schack*. Dansk Sprognævns skrifter 52. Dansk Sprognævn. 197-208.
- Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2015). *Interview. Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*. København. Gyldendal.
- Körner, Anita, Bleen Abraham, Ralf Rummer & Fritz Strack (2022). "Gender Representations Elicited by the Gender Star Form". *Journal of Language and Social Psychology*, 41(5). 553-571.
- Labov, William (2001). *Principles of Linguistic Change, Volume II: Social Factors*. Oxford. Wiley-Blackwell.
- Martinsen, Lone Kølle (2020). Dukkemand: køn i 1800-tallet. I: Mikkel Thorup (red.): *Kønnets idehistorie*. Aarhus. Baggrund. 151-162.
- Pedersen, Karen Margrethe (1999). Genusforenklingen i københavnsk. *danske folkemål* 41. 79-105.
- Pedersen, Karen Margrethe (2018). Genus og sexus – grammatisk køn og biologisk køn. *Dialekt.dk*. [https://dialekt.ku.dk/maanedens\\_emne/genus-og-sexus-grammatisk-koen-og-biologisk-koen](https://dialekt.ku.dk/maanedens_emne/genus-og-sexus-grammatisk-koen-og-biologisk-koen) (lokaliseret 26.7.2024).
- Peters, Hugues (2020). Gender-inclusivity and gender-neutrality in foreign language teaching: The case of French. *Australian Journal of Applied Linguistics*, 3(3). 183-195.
- Petersen, Pia Riber (1975). Bedepiger, styrkvinder og formandinder. *At færdes i sproget. lagttagelser og synspunkter*. Dansk Sprognævns skrifter 9. København. Gyldendal. 53-64.
- Plough Hansen, Joachim (2024). Nu skal »ophavsmand« hedde »ophavsperson«, mener kulturministeren. *Berlingske.dk*, 10.4.2024. <https://www.berlingske.dk/politik/nu-skal-ophavsmand-hedde-ophavsperson-mener-kulturministeren-beslutning> (lokaliseret 10.9.2024).
- Rathje, Marianne (2019). Veninde. *Politiken* 19.9.2019.
- Rathje, Marianne & Thrine Victoria Jarnot Meline (2023). Kønsneutrale pronominer: danskernes erfaringer og holdninger. *Nyt fra Sprognævnet* 2023/1.
- Rösing, Lilian Munk & Tania Ørum (2012). Introduktion. I: Lilian Munk Rösing & Tania Ørum (red.). *Feminisme*. Aarhus. Aarhus Universitetsforlag.
- Skov Hansen, Viggo (2024). Parti vil erstatte 'formand' med 'forperson'. *Jv.dk*, 8.3.2024. <https://jv.dk/kolding/parti-vil-erstatte-formand-med-forperson-jeg-synes-man-er-lidt-bagud-hvis-man-stadigvaek-kalder-det-formand> (lokaliseret 10.9.2024).
- Søe, Carl-Emil (2022). Lagkagehuset ændrer navn på ikonisk bagværk – nu skal kagemand hedde kageperson. *Tv2.dk*, 4.6.2022. <https://nyheder.tv2.dk/samfund/2022-06-04-lagkagehuset-aendrer-navn-paa-ikonisk-bagvaerk-nu-skal-kagemand-hedde-kageperson> (lokaliseret 10.9.2024).
- Thomsen, Anders Topp (2018). Så mange kvinder arbejder i din branche. *Dr.dk*, 8.3.2018. <https://www.dr.dk/ligetil/saa-mange-kvinder-arbejder-i-din-branche> (lokaliseret 9.9.2024).

# Ordet *forligskvinde*

Selvom betegnelsen *forligskvinde* ikke optræder i forligsmandsloven, har vi kendt den siden Danmarks første kvindelige forligsmand blev udpeget i 1979.



**MARGRETHE HEIDE-MANN ANDERSEN** (f. 1971), er seniorforsker i Dansk Sprognævn.



## 970'ERNE VAR ET ÅRTI

hvor man blev mere bevidst om kønsroller og kvindekamp end man havde været tidligere. I takt med at der i perioden kom fokus på at kvinder har lige så meget ret til at bestride magtfulde stillinger som mænd, blev man mere opmærksom på at der ikke var nogen grund til at forskellige funktionsbetegnelser og stillingsbetegnelser skulle hedde noget med *-mand*, hvis det nu faktisk var en kvinde der bestred posten.

I 1979 blev Danmarks første kvindelige forligsmand, Mette Koefoed Bjørnsen, udpeget, og samtidig blev ordet *forligskvinde* registreret første gang. Et af de citater på ordet der findes i *Nye ord i dansk 1955 til i dag*, handler da også netop om Mette Koefoed Bjørnsen og lyder "den tidligere forligskvinde Mette Koefoed Bjørnsen" ([dsn.dk/noid](https://dsn.dk/noid)).

Når man i dag læser om Mette Koefoed Bjørnsen og hendes virke, kan det undre at man typisk ser hende omtalt som forligsmand og ikke forligskvinde når ordet *forligskvinde* nu hænger så tæt sammen med hendes udnævnelse. Men det skyldes at man i forligsmandsloven ikke bruger betegnelsen *forligskvinde* men derimod udelukkende *forligsmand*, uanset om der er tale om en mand eller en kvinde. Tilsyneladende overvejede man en overgang at afskaffe termen *forligsmand* for i stedet at bruge *forligsmægler*, der jo er kønsneutral, men det er altså endnu ikke sket (Information 23.3.2013). Og Mette Koefoed Bjørnsen selv? Hun gik efter sigende ikke særlig højt op i om hun blev omtalt som forligsmand eller forligskvinde.



I dag bruges *forligskvinde* ganske ofte generelt om en 'kvindelig mægler der har til opgave at få stridende parter til at enes og nå et forlig', som der står i **Den Danske Ordbog**. Ordet har kunnet slås op i *Retskrivningsordbogen* siden 1986, og selvom Mette Koefoed Bjørnsen måske ikke i juridisk forstand var forligskvinde, er der nok ikke nogen tvivl om at hun har været med til at bane vejen for at forestillingen om en kvindelig forligsmand har vundet indpas i dansk – og dermed også for at ordet *forligskvinde* i dag findes i mange ordbøger.



#### REFERENCE

Forligskvinden er en forligsmand. Information  
23.3.2013.

#### VIDSTE DU ...

... at når flere udråb, ordrer osv. indholdsmæssigt er tæt forbundet, sættes der ét fælles udråbstegn?

*Ti stille, og bestil noget mere!  
God weekend og på gensyn!*

Du kan læse mere om brugen af udråbstegn i *Retskrivningsordbogen* § 54.



## Ebbe, jenser, børget og brianfraktur

Der er i dansk en del eksempler på at proprier som *Ebbe*, *Jens*, *Børge* og *Brian* kan bruges som fx substantiver eller adjektiver. En del af dem er gået i glemmebogen, mens andre stadig bruges.



**MARGRETHE HEIDE-MANN ANDERSEN** (f. 1971), er seniorforsker i Dansk Sprognævn.

**D**ER ER NÆPPE RET MANGE **UNGE** eller yngre sprogbrugere der i dag kender adjektivet *ebbet*.

Det er registreret første gang i dansk i 1976, og det betyder 'åndssvag, tåbelig' ([dsn.dk/noid](https://dsn.dk/noid)). Det er formentlig dannet til personnavnet *Ebbe*, der også forekommer i stednavnet Ebberødgård. Ebberødgård var et arbejds- og plejehjem for psykisk syge. Efter hård kritik af de vilkår som patienterne levede under, blev forholdene på institutionen forbedret i midten af 70'erne, samtidig med at navnet Ebberødgård blev ændret til Svaneparken. Med tiden er koblingen mellem fornavnet *Ebbe*, adjektivet *ebbet* og institutionen Ebberødgård helt forsvundet. Og samtidig er drengenavnet *Ebbe* i dag et navn i vækst, hvorimod det kun blev givet til et meget begrænset antal nyfødte i 80'erne, 90'erne og starten af 00'erne (se **Danmarks Statistik**).

Vi har i dansk flere eksempler på at personnavne kan miste deres navnekarakter og blive appellativer – eller endda helt bevæge sig udover grænsen for substantiver. Det gælder fx drengenavnet *Jens*, der siden 1850 har kunnet bruges om danske soldater (*de danske Jens*). I 1960'erne var drengenavnet *Børge* så udbredt som appellativ at professor Erik Hansen under pseudonymet Magister Stygotius karakteriserede det som en sproglig joker der kunne antage en hvilken som helst værdi. Dels bevægede det sig frit mellem ordklasserne: "*han er en B.[ørge], det er ret B.[ørge], denneher er virkelig på B.[ørge], han er nu noget børget, så børgede jeg ham en mellem øjnene*" (Hansen 1973: 77), dels kunne betydningen af ordet være vanskelig at gen-



nemskue. En *Børge* kunne således både være et dumt svin og en flink fyr (Hansen *ibid.*). I *Nye ord i dansk 1955 til i dag* har *børge* fået dateringen 1965, mens adjektivet *børget* første gang er registreret i 1966. *Børge* bliver i dag ikke brugt meget, hverken som proprium eller appellativ.

I moderne dansk er det nok især drengenavnet *Brian* der bliver brugt appellativisk, men til forskel fra *Jens* og *Børge* kan det vist kun bruges negativt. En *Brian* er således 'en dreng el. mand med sociale problemer, provokerende opførsel e.l.' (*Slangordbogen*, 2. udgave, 2022 (app)). Også sammensætninger med *Brian* er nok altid negativt ladede. En *brianbil* er således en 'lille hurtigtkørende bil, ofte sort og ofte af ældre dato, udstyret med alufælge og et højtspillende stereoanlæg, der udefra minder om motorbanken', og en *brianfraktur* er '[et] håndled el. [en] arm, der er brækket i et slagsmål' (*Slangordbogen*, 2. udgave, 2022 (app)).

Drengenavnet *Brian* bliver i dag kun meget sjældent givet til nyfødte børn, formentlig fordi det for mange stadig har negative bibetydninger.

#### REFERENCER

- Andersen, Margrethe Heidemann (2003): Om Mujaffaspillet, Mujaffaer og Brianer. *Nyt fra Sprognævnet* 2003/4. <https://dsn.dk/wp-content/uploads/2021/01/december-2003-pdf.pdf>.
- Hansen, Erik (1972): *Magister Stygotii betænkninger over det danske sprog*, Hans Reitzels Forlag. <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/borgere/navne/Baro#> (besøgt 25.8.2024).
- <http://www.forsorghistorien.dk/ebberdgrd> (besøgt 25.8.2024).
- <https://naturstyrelsen.dk/naturoplevelser/naturguider/rude-skov/historie/ebberoed-og-ebberoedgaard/> (besøgt 25.8.2024).
- Slangordbogen* (2022), 2. udgave (app).



## For *nuværende* eller for *nærværende*?

?

Er udtrykket *for nærværende* ved at blive erstattet med *for nuværende*? Jeg hører i hvert fald *for nuværende* alle vegne. Og hvordan er *for nuværende* opstået?

!

Det er rigtigt at *for nuværende* er blevet meget hyppigt, og det er rigtigt at det er yngre end *for nærværende*.

I **Ordbog over det danske Sprog (under opslagsordet *nærværende*)** finder man eksempler på *for nærværende* så langt tilbage som 1700-tallet. Hvor gammelt udtrykket *for nuværende* er, kan være svært at afgøre med sikkerhed, men det findes ikke i *Ordbog over det danske Sprog*, som dækker perioden 1700-1950. Af Dansk Sprognævns arkiver fremgår det at vi er blevet spurgt om det fra engang i 1970'erne, og det peger på at det har været forholdsvis nyt dengang.

Hvordan udtrykket er opstået, kan man få et fingerpeg om ved at se på ældre eksempler og betydninger. Selve ordet *nærværende* kan bruges i sammenhænge hvor det lægger sig til et substantiv. Søgninger på nettet giver eksempler som *nærværende bilag*, *nærværende forordning* og *nærværende punkt*. Her betyder *nærværende* bare 'som i situationen er nær; som er til stede her og nu'. Ifølge *Ordbog over det danske Sprog* kan *for nærværende* anses som en forkortelse af *for nærværende tid*, og det antydes altså at der forud for udtrykket *for nærværende* har været en længere form der i højere grad har været opbygget som de andre eksempler hvor ordet *nærværende* har lagt sig til et substantiv.

I moderne tid er de to ord *for nærværende*



(uden det ekstra ord *tid*) tilsammen blevet til et fast udtryk der fungerer som et tidsadverbial, og det kan sagtens være sket med udgangspunkt i den nævnte betydningsnuance 'som er til stede her og nu', men undervejs har *for nærværende* mistet noget af sin gennemskuelighed. Især kan det være vanskeligt at gennemskue hvordan ordet *nærværende* har med noget tidsligt at gøre. Denne vanskelighed kan man blandt andet se bekræftet i et brev til Dansk Sprognævn fra 1962, hvor en sproginteresseret beder om hjælp til *for nærværende*, for "udtrykket står mig kun nogenlunde klart".

Hvis der har været tvivl om hvordan udtrykket *for nærværende* skal forstås, og hvis man har haft en svag formodning om at det indeholder noget tidsligt, er det ikke mærkeligt at man kan have udskiftet *nærværende* med det næsten enslydende ord *nuværende*, et ord der mere tydeligt indeholder noget tidsligt. Man kan simpelthen have troet at man har hørt forkert.

Den mekanisme hvorved to (eller flere) separate udtryk bliver blandet sammen og danner et nyt udtryk, kaldes nogle gange for kontaminati-on. Andre kendte udtryk af denne type er *virke til*, som er opstået som en sammenblanding af



*virke som om og lade til* (læs mere her: **Nyt fra Sprognævnet, december 2009**), og *blomst*, som er en sammenblanding af *blomme* (det gamle ord for blomst) og *bloster* (et meget gammelt ord for samling af blomster, jf. *Etymologisk Ordbog* af Niels Åge Nielsen, Gyldendal 1966). Udtrykket *virke til* har ikke erstattet *virke som om og lade til*, men *blomst* har erstattet *blomme* (i betydningen 'blomst'); *blomme* i den gamle betydning kan nu kun genfindes i blomsternavne som *vårblomme* og *engblomme*. Om *for nuværende* kommer til at erstatte *for nærværende* fuldstændigt, må tiden vise.

**ESJ**

# Dansk Sprognævn

- Ansvarshavende redaktør: Thomas Hestbæk Andersen
- Redaktion: Margrethe Heidemann Andersen, Kirsten Lindø Dolberg-Møller, Johanne Niclasen Mortensen og Michael Nguyen
- ISSN: 2446-3124
- Forsidefoto: © John Mogens Jensen
- Layout: Pernille Kleinert
- DtP: René Malchow

Usignerede artikler og artikler med initialer giver udtryk for Sprognævnets mening. Artikler med navn giver ikke nødvendigvis i enhver henseende udtryk for Sprognævnets mening.

ASH	Anna Sofie Hartling
ESJ	Eva Skafte Jensen
JNM	Johanne Niclasen Mortensen
JS	Jørgen Schack
KLD	Kirsten Lindø Dolberg-Møller
MHA	Margrethe Heidemann Andersen
MR	Marianne Rathje
MN	Michael Nguyen
ORJ	Oliver Rix Johannsen
PJH	Peter Juel Henriksen
THA	Thomas Hestbæk Andersen
TW	Thomas Widmann
WIC	Winnie Collin

Nyt fra Sprognævnet udgives af Dansk Sprognævn. Tidsskriftet udkommer i udgangspunktet 3 gange om året og er gratis. Du kan tilmelde dig ved at sende en mail til [tilmeld@nfs.dsn.dk](mailto:tilmeld@nfs.dsn.dk). Så får du besked hver gang tidsskriftet udkommer. Hvis du senere vil afmelde, sender du en mail til [frameld@nfs.dsn.dk](mailto:frameld@nfs.dsn.dk).

Følg også Dansk Sprognævn på nettet, på LinkedIn og på Facebook:

- Hjemmesiden: [dsn.dk](https://www.dsn.dk)
- LinkedIn: [Dansk Sprognævn](#)
- Facebook: [Dansk Sprognævn](#)

Dansk  
Sprognævn  
Adelgade 119 B  
5400 Bogense